

առաւելի է :

Արովհետեւ թիկնի քաղաքի պատմութեան մէջ այնքան զուար-
ճակ բան չկայ, որքան տրամալի. և ամենայն սեղ երևում է թշու-
առաց խառնութիւնը. և բնակչաց նեղութիւնը, նորա մանրամասն
պատմութիւնը թողնել այլ ժամանակի միայն յիշենք նորա այդ
մեծն շինուածքներն, որն որ հին ժամանակներին մնացել են, կամ
որն որ նոր շինուել են Ռուսաց տէրութեան ժամանակն. կամ
թագաւորական ժառանգ, կամ հասարակաց

Հին շինուածաց մէջ երեւելի են, ա. Աթմողիկէ Եկեղեցին, որ
կառնի Իւրիկ Ժո ինչ-էն, Հրեշտակապետաց եկեղեցին որոշելու
համար, որ կառնի Իւրիկ Ժո ինչ-էն Լ. յս Աթմողիկէ եկեղեց-
ւոյ շինութիւնը՝ հինգ հարիւր ըննասուն և երեք տարի է. որովհետեւ
շինուած է Վերապետի 1254. խի Հոյոյ՝ Զեմակոնին թիկ եկեղեց-
ւոյ տաճարը և թիկ իւր շրջապատի շինուածքը՝ չէ կարելի համարիլ
նոր. և եւթ է նորոգութիւն ևս պատահել է շրջապատի շինուածքի մէ-
ջը, էլի նոյն հին հիմքի վրէն է շինուած։ Արեւն քաղաքի շինութեանց
մէջ՝ հաշիւ կը դնուի որս նման հին շինուածք, բայց ի յիշեալ կարա-
կառանին, և մէկ քանի հին հին շինութիւնները՝ որոց թիւն յայտ-
նել չէ։ Լ. յս եկեղեցւոյ անունն փոխքէն ևս Աթմողիկէ է կամ-
որովհետեւ. Հայաստանի քարտեքանդ. ժամանակն որս եկեղեցւոյն նս-
տել են Գանձասարոյ կամ Դզուանիս Աթմողիկոսը, կոչելի է՝ Թի
և Իջմանի Աթմողիկոսը. և միւրն Հայաստանի Ռաջնոսը :

Եկեղեցւոյ դռնն աշտիպոյմեան արան վրի կաշմն կոյ քաղի վե-
րայ վարդապետ յիշատակ Լ. յս յիշատակն յայտնուած է, նոյն որ
Եկեղեցւոյ անունն երոմ է Աթմողիկէ. Էջմողի շինողն եղել է Ռե-
իշտակ Հոյոյ. Էջմողի Եկեղեցւոյ շինութիւնը եղել է Զ. Թու-
նի Հոյոյ։ Բայց այս յիշատակարոմն որպէս երեւում է, նեղա-
մտութեամբ աւրիւմ է։ Երբ յիշատակարոմն կոյ նոյն պատի վրայ
դրան ներքի կողմն և ոյն սեղ գրած է։ Թի այս Եկեղեցին շին-
վել է Հոյոյ Զ. Թուակոնին. և այս վերջին թիւն հաստատելու
համար, և եկեղեցին ունի հին ցոյ տալու համար, ոյն սնդուղական
տաճանն եղծել են :

Լ. յս Եկեղեցւոյ մօտերումն Վարդանաթին Իշտանի տանն, որ էր
որդի վարդապետ Ռեք Իշտանի, 1284 Թուին, կեցել է Սարգ-
Սարգապետն Հոյոյ, Յովնան Երմիկոսին կամ Երմիկոսին, որ
Պրոգ կառնի, այսինքն կոպաւտան, և յիշեալ Ռեք Իշտանի կը-
տրուի որոյ Վաթմանի խոյրանին՝ շարադնել է Երմիկ Ս. Է

դասանութն ստացիաց դիրքն, որ ստացաւ է Ռուսաստանն, և
 շատ ժամանակ իւր Ռուսաւորսնական քարոզելն խօսել է այն
 եկեղեցւոյ մէջն քարեկալաւ Հայազնի Վերստանելոյ համար Հայոց
 Վրաստանի մէջն Համեմակ Հաս. դ. երես 272 արագիւն է գրում
 "Վերստանելոյ նման ի Ռուսիա Վարդապետին Համեմակ Վերստանելոյ
 "հետ լաւ պատմելոյ իւրոց ի Տիֆլիս մարտարար Վ. յայ, ի թո
 "ւին Հայոց ի Լ. դ. 1284 ևս արտ. սնոյ ի տան Սեմի իշխանին
 "Հայոց՝ որ հոգ իւր Պարսն Քարիմաւին, որդի դասեր քաջ իշխա
 "նին Չարազնի Տիֆլիսի լաւանոյ. և լաւ իւրում առ Եւս և հոգիւն
 "վարդապետութեան քարոզելու անդ յեկեղեցւոյ՝ որ ի նման էր
 "Պեկի իշխանի հայրն Քարիմաւանոյ իւր ի միւսն նաւագի խօսեցաւ
 "ի վերայ արանէն քարեկալաւ արարչարարման իւրանոց Ռուսաւորսն և մա
 "նաւորսն յազարա զարգաւ Վերստանելոյ և շարժանի երկնացին մարմնոց
 "և եղև այն սիրտովն յոյժ լողաց բանին յոր առաւել հարեայ
 "սիրտի Վարդապետի զաւարժամիտ արտանի, կրտսեր որդի Վեկայ
 "արարչաց լաւում իւրանմանոց զՎարդապետի վարդապետ, յարեայ
 "զբոյժ մաւ բնդարձակ ի վերայ այն իւրոց, և շարժել ի նման ի
 "այն ստացիաց զաւ և Վարդապետի Վարդապետ Հայոց Վարդապետ
 "աւելան իւր նա շարադրեաց դիրք մի խնաման բանի, յորում
 "խօսի ի վերայ թաւոյ երկնոց, և շարժման լուսաւորաց, և կարգի
 "տարեկաց, և լաւանակաց աւարաց, և ի վերայ այլոց բնական
 "իւրոց

Վ. յա եկեղեցւոյ համեմակն յոր է տալիս, որ Հայոց աղին շատ
 ժամանակ. որ իմիջիւն քաղաքումն բնակուած են իմիջիւն Պարս
 մանիակն հարեանցն յիշում է, բայց նշաններն ևս զոյց են տալիս,
 որ Հայոց բնակիլն այս քաղաքի մէջ հաղար տարաց լաւ կար թա
 ղանք քան զայն յառաջ բնակութեանն իւրեւմ է. որ Քաղաքաւ
 նոցա թաղաւորութեանն որ հաստատուցաւ Վ. յառաջ մէջ, այնուհե
 տն Հայոց աղին ևս այս կողմերն բնակիլն ցան. և նոյա բողոմ իւրան
 որ մինչեւ յոյժմ երկում են Վարդապետի կողմն, յազարն հաստատում
 են, որ այն կողմերու հին վարդապետ բնակաց մասն են Վ. յա ամենայն
 գաւառում են Վարդապետի եկեղեցւոյ համեմակին. Վ. յա այս է
 կեղեցին միշտ իւր ուղեւորութեան մէջ մնացած էր Եւս մեղում
 այլազոյք այն եկեղեցին քարոքանդ են արել. և Հայոց ձեռքն
 յառաջակել են որդիս որ խնամանակ Սեմի Եւս Վ. յա և
 հաւ Վ. յառաջ 1617 թուին, և իմիջիւն քաղաքն առաւ. Վարդապետ
 կէ եկեղեցին որովհետեւ քերտի մէջն էր, միջնաքերտի նախկողմն

մօտ, և Հայոց ձեռնադրած պատգամը շտեռու որ մնաց, բարդավելն խեղ-
այն մտնանակն Հայոց արեւն եկան քաղաքի մէջ շինեցին միւս փոքր
Ստեփանիկէ եկեղեցի, և անուն դրին Դարաշէն Դարաշէն Ստեփանիկէ
եկեղեցաց շինութիւնն որ ելաւ 1549 և 1650 թուին, Հայոց աղբ
և աղթ, թուին այդ պատճառ, ևս ունիս Ստեփանե Տին Ստեփանիկէ
կէ եկեղեցին շինուած էր այն հրահրարակն մօտ որ կուսիլ թուրքի
մէջտուն, մեր Հայոց կանանց պարկերտութեան ժամ ժողովում թուրք
քաղ մէջին անցուրարն անկէ, Կնուար համար Դարաշէն Ստեփանիկէ
աղեցան ունենալ քաղաքի մէջ, որ խիստեան Հայոց թաղումն էր,
և կանանց թուրքաց աղբին պահպանելու յարմար Դարաշէն եկե-
ղեցաց մէջ կան երեք մօրմօրակն խաչքարի վրայ գրած յիշատակ-
ներ, որոց առաջինն 1649. աղբ թուին գրած է այս որման. Սարգ-
կրուս քաղեալս ան Դարաշէն, և կողմեցան Բաղաւոր մէ, և որդեղին Պա-
լինին, Բաղաւորակն, և ձուրակն Բարթիմէն, Բիւրի խաթանդին, և և որդեղին
Դարաշէն, և Օւրաշէն, Ի թուականին աղբ. Հայոց Բարդարին 1650
թուին, Հայոց աղթ. գրած. Սարգ Կնուար քաղեալս ան Կնուար Պեռ-
քանին ջուղակեցի, որ շինեց զՍտեփանիկէ Սարգ եկեղեցին, յեկեցիք
և Կնուար ան որդեղին անկէ՝ անկէ

Երբորմն, Սարգ Կնուար յիշատակի Կնուար Բարդարին անպահանջայն
և խաչ պարակն Բարդարակն որպէս եղև Ի շինութիւն Սարգ
եկեղեցաց. թուին աղթ.

Եւ երեք քարի յիշատակներն ցոյց են տալիս որ այս Դարաշէն
եկեղեցին ալ յիմ՝ երկուհարկեց անպահան եկեղեցի է և որո շինողքն
եղած են ջուղակեցի Կնուար Պեռքան, Կնուար Դարաշէն, և Կնուար
Բարդարին Կնուար Ժամանակաւ Կնուար Կ. և Կնուար Կնուար Կնուար
քաղաքի քանդակելն յառաջ սկսաւ, քոյց Բ. քոյց Կ. անմտ Կնուար
գալով՝ կարտ եղաւ նոր նորակալու. Կ. երկուսիս քաղաքացոյ մար-
մարաց տալքով, Կնուար Դարաշէն Կնուարակն, քնակն անպահան, և
նորոց շինուեցաւ, քնակալու, քնակալակն, և խաչ խաթանայ փո-
ղով, և Կնուարակն անպահան օղան թուան. երկուսիս Կնուար
էլ. Կնուարակն Կնուարակն փոքրացաւ, և օղով՝ որ քաղաքի գալ-
դարակն է Կնուար Դարաշէն գերեղեցանն օղով՝ ևս ցոյց են տալիս
եկեղեցաց մէջն, խաչ պարակն է երկուսն՝ կամ պիտեղ շին թաղում,
կամ ունին մնալակն է.

Կնուար կը որ Օսմանցիք՝ Կնուար արդին գալու որմն, այն Տին և
մեծ Ստեփանիկէ եկեղեցին ևս նոյն ձեռքին ապահանջու. և այն
Տին. երկուսն է, որ թուին քաղաքի զանազան փոքր թուան մէջ

ընկաւ, բայց ամենայն վտիտութեամբ ժամանակէն՝ այն Վաթարդիկէ
եկեղեցին մնաւ՝ եր աւրատ Սասունի թաղաւորի ժամանակն. 1758
թուին, կասարեալ, նորոգվեցաւ. և այն օրից գէշ, մինչև Արս
Մահմատ կայսրի գալն՝ մնաց անփոփոխ Մ. ին ժամանակն. ին 1795
թուին միւս եկեղեցեաց նման՝ Վաթարդիկէ եկեղեցին ևս թնամեաց
ձեռք ընկաւ. բայց էլն միւսանգամ շուտով շինվեցաւ. և երբ Սա-
սայ Տէրութեան ներքոյ ընկաւ Արստանը, այնուհետև ոչինչ
փոփոխութիւն չունեցաւ:

Շարունակութեամբ լինի:

Արեւի

Մինչ նրնչիկ ևս քաղցր իրքուն
Ի դարսասանն ծաղկոյ փայլուն,
Լուսն զախորժ ձոյնըդ, Սթանի
Իմ հեղ, քաղցրիկ անվա երգեակի:

Ի ձոյնդ ախորժ և քաջաբ
Օ մայրեցաւ անձն իմ բոլոր.
Ինչ լուսն ձոյնի կայեալ յակձիւս.
Յոյժ երջանիկ կարճիկ զիս:

Ի՞նչ երանի ինձատիկ,
Ինչ միշտ զբո ձոյն լսի.
Իս թաղուի զաշխարհ և տուն,
Օ մայրիկ ի քոյդ ձոյն որսուն:

Երբեք և անոյ յանխիձան տուն,
Ինչ կոծեցայ ի զիրկ մահուան.
Ի զիրկ մահուան ի մութ շիրմի,
Լեզի՞ քո ձոյն ինձ լսի:

Եւ ինչ ինչ:

Զարկէս՝ երբ որ կրեցաք զաւրիշի՝ աներեւոյթ եմէն, մէկ դիպած
 քաղցի կառուց. և զաւրիշը քաղցան առնելու ծանախէր՝ էլի այն
 խորքը կտէ. քն որ կտէն՝ չեղ կտէն. Դաւրիշը քաղցրէն որ գուրս
 կերթայ, կրտսանի այն կտէն մարգարէ և որդեայն որ ձանաղարհոր
 դաւթենէն յետ էին գտնուում. և երբ նորա սրտ տապաւնէն բան են
 ուզում, դաւրիշը միտնում էրանի այն դեղամ քաղցան է տալիս.
 Դանաւարհորդներն երբ որ ուտում են այն քաղցան, ակում է դեղն
 ներգործել. հաղիւ համաւանն տուն և կարողանում են պատմել,
 թէ ներգործ քաղցան զաւրիշի տապաւնէն առին, և այնպէս հիւան
 գացան. Եւն ժամանակն կինն զաւրիշի անուն մարգարէրէց, և ի
 մացում որ, քն որ սրտ էրան տալիս.

Պարկար Ղաւտէնան

Իշխար

Իշխար, եղբայ, ո՛ր թէ էս օր,
 Իշխար կտէն՝ ծայր մարդր,
 Իշխար թէ կտէն՝ ինն տուն օր,
 Իշխար կտէն՝ անէն բանը.
 Եւնայ էս օր՝ ուրիշ հանգիւմ,
 Իշխար բանը՝ կրեկում,
 Իշխար չեմ ուզի՝ ծաւանայ,
 Իշխար ուրիշ՝ գործանայ.
 Իշխար ուրիշ լուս խորում,
 Իշխար ուրիշ աւարտ կառուում.
 Տեո թէ ինչ է մտածածը,
 Իշխար համար չէ էս օր,
 Իշխար կտէն՝ միւս բանը,
 Իշխար բանը. սրտ էս օր.
 Զուտում որ՝ անէն օրիւն,
 Իշխար համար ջոկ ջոկ բան.
 Իշխար չեմ կտէն՝ էն թեղ միւսայ,
 Իշխար որ պրծար, է պրծած.
 Իշխար որ մէկ բան՝ զաւրիշի,
 Իշխար համար աւարտ լլլր.

Յետոյ էլ ինչ պատրաստել ես,
 Եւ չգիտեմ՝ անքի բոյ:
 Թե որ մէկ մարդ՝ չեղեայ առաջ,
 Եւ միշտ յետ յետ է գնում,
 Օր ըստ օրէ՝ կեանքն է անցնում,
 Ենկառածի և անդարձ:
 Քանի նրման՝ սոնն բաղէ,
 Ժամանակը՝ թրչումէ,
 Մերը էն է՝ ինչ որ ունինք,
 Եւ մենակ առի՝ կարինք,
 Մերը մենակ այս «հոթն» է,
 Երազոյն մեզ՝ յայտնի չէ:
 Եւ սրհամբը՝ որ ձեռք է,
 Եւ պատիւը՝ իմացի:
 Են ժողովեանը՝ որ թրչումէ,
 Երազոյն հետ՝ մի՛ փոխի,
 Թե որ երազոյն կ'ընդունա,
 Ինչ որ էս օր՝ կարող ես,
 Եւս ժամանակ՝ կ'աւ աստուած,
 Գրիխդ հազար՝ վոյ կուտաս:
 Մեր կեանքը, ժամանակ անի,
 Օրը թող զուր չբեռնի:

Ան բոլորի աղաքին՝ քոյս ասի Լուսինայ:

Իշրանի՝ թե մարդ՝ որ իւր ճնշողունն մէկ բաղի խրատ բէ,
 պահէ սրտի մէջ. այն խրատն նոյս բաղլուարութեան ժամանակն
 փոխեալութեան պատճառ. կիսի, իսկ տարրաւորութեան ժամանակն՝
 յոյս և ապաւին. Օնորոք երեսի իշրանաց զաւակաց փառ խրատ չէ
 կարող առաջ. Այս օրինակ կարող են զաւակ, բայց փառ և չար
 ու սուսն չեն կարող աւանդել. Այսպատե՛սի՝ որ մարդը չանկեանս բա-
 ւանան գիտութեան՝ որ կարող մեան իրենցից զաւակայն հարկաւոր
 չենքը սորբեցնել. բայց չեն փոխ պնդիտի ճնշոյ, որ օրւոյն ասեմ թե
 քաղութեան արեք, կամ թե՛ սորսեալութեան բաւ է. Եւս անգամ
 տեսած բանն է, որ մեծոք սորբեցող կամ պակասութեանց տէր ի-
 նեղի, միշտ իրենցից զաւակաց խրատ են տալի. որ արեքութեանն

Համ արքայախի պարկառութիւններէն հեռու կենան. Դոցա խրատուց
տիկըն շատ անգամ այս է լինում. Դժգոյք մէջ մի նմանիք, մի քա-
րածին մի՛ նոյիլը. Բայց թէ ծառայքին լինին առաքինիք: Դոցա խրատու
էլ, և օրինակն էլ, էպոտեց զաւակաց համար լարի կլինին, և զս-
ւախեցիք պարտաւոր նի արքայախի խրատներն՝ օրպէս ԲՅԱՌԱՄԱՆԱՆԻՔ
օրէնք՝ պահել:

[illegible]

Սկիզբն էր դիման, Գլխիմից քաղաքումն մեկ մեծառուն խառնացի
մտածը Օրատորս. մեծ ժամանալան առաւարտի իւր անունն արդ
ժառանգել էր, մինչեւ որ թագաւորն ծանօթ մտադ էր դարձել, և
ամենայն իշխանաց և մեծամեծաց անկեղի էր և անաղին. ամենեքեան
կ'դատուէին նորա և կ'արաւեստէին նրանն իւր կինն ևս՝ արանդի
ի զեղեցիկութեան և արարկեղտութեան արտաճաւա. ամենեցուն արա
տուէին էր, և ինչպէս իւր անունն լինոց էր, բայց իւր փառաւոր
կերպարանաց համար լազաւտիւնց կ'անշէին, որ կ'ընտանէի Սե
ժաւաւ. լազաւտաւոր զաւակաց շատ տարփուն ամուսնութեան
արաւորն էին երկու զաւակներ. մէկը որդի մտածը Մարտիրոս, և
միւսն Գաւաթ մտածն Սահայ երկուսն էլ գեղեցիկ, լաւամտ
երկիւղած, իւրեանց ծնողաց ջերմեւանդ, իւրեանց յաւանն հետամուտ,
բարի կրթութեան ցանկացող, բարի ինկերաց սիրող. Մտածող արա
երկեանց աւարքնի վարդաւահաները աւարտանումէին, և լաւուծաց
փառք տարաւ ժամանակն սկսումէր աշակերտ մէջն արտասուքի կա
թին փողկէ. Մարտիրոս հասաւ տասն և եօթն տարին. ինչ Սե
ժաւ պետ ևս ինն տարեկան էր. Հայրն սոցա կրթութեան համար
ժ'էնչ չէր ինոցում. և երբեք մէկ սխալմուք չէր թողում ա
ւանց խրատու, և ո՛ր մէկ աւարքնտիման գործ՝ ստանց զսխալեանն
և բաժանորութեանն Մանաւանդ. երբ որ տեսնումէր թէ որչափ սխ
րով և ջերմեւանդութեամբ ընդունում են իւրեանց արդարեանաց
մեջէն կարգաւ աղքատներուն. Մէկ աղքատ աղքատիման ունէին, որ
սոսեղ ստեղ կուլար գոցաւ մտնը. լազաւտաւորութեամբ
կերթոյին աւաղ, ձեռքերն կ'ընէին, ներս կ'ընէին, կ'արատուէին,
և ամենայն կերպիւ, գոցաւ մխլթաւրաւ. կ'ընտանէի Հայրն որ կ'անս
նէր զգոցաւ արգակի սիրի և ջերմեւանդաւելիւնը և կ'անկեղտութեանը,
աւարտանալով կ'անէր որդի, լաւ իմացիւր, որ անսկառաւոր՝ ինն տա
լէն լազաւտայ. լազաւտ ևս տաւել գոցաւ կ'արարէր, որ այն աղքատին սխ
րին Մանաւանդ որ աղքատ աղքատիման միւս աղքատ եղած չէ
ժամանակաւ շատ յաճոյն մարդ է եղ. թ. լաւ յետոյ անաղաղու

Թեան պատահելով՝ ընկել է յետին տանկաթեան մէջ. և թէ
պէտ Օգոստոս շատ հետեւողութիւն է տրել, քայքայ չէ կարողացեր
ուրի վերայ կանգնեցնել. և այն տանկաթեան տեղնելով որ յա
ջողութիւնը իրմէն հեռացել է, չէ համարձակել օմիսի քնդդէմ
շարժիչ, թող է ստել. և իւր վիճակն յանձնել է Մատուց նա
խախտման թեան Մատուցողողութիւնն դրա համար մէկ տանկին
ցուակցութիւն է դրել Օգոստոսի սրտուն, որ նորա սրտատու
թեան ժամանակն միշտ պիտութիւն էր տնու. Մի առաքինու
թիւնն ինչպէս ժամանակութիւնն տնցաւ և Միքսնիկոսի սրտուն. ընդ
Միքսնիկոս, որ աղբատարութիւնն լաւ է. հօրն ասան մօրի մէջ
պիտէս մտաւ, որ երբ այդ տանկին մէկ բան կ'աշխէր, կ'աշխէր
թէ Մատուց ձեռքը ստել. Քայքայ Մատուց խորհուրդն անհոտ
և անքննելի է. ո՞վ կ'աշխէր պարտաւ տնուտնն յետ
ինի թուիայ և մտաւորապէս որ. ո՞վ կ'աշխէր թէ պիտի ա
ւարինի մանկութիւնն և սրտանտկութիւնն կ'փոխի անտանկ երիտա
տարութեան Ու.՝ քաղաքութեան միջեւ վերջը մնացել է.
Ու.՝ ճրագը միջեւ լցաւ վառ կեցել է. Ղորակ քաղաքը ասորա
ւին տնուց էր դնում. փշեկ յանկարծ ներհակ բամբ, նաւը ընկաւ
այլ կողմութեան մէջ. ասեցնելու համար հատաւ տարաբաղա
թիւնը Քայքայ այս Մատուց կամին էր, որ կամեաւ էր փոխել
սրտնը.

Եւ պիտեպիտեան 'ը փառ եկեղէն:

Եւ...

Երբն յարտաւան Դժարան

Կամ

Եւ Եւ...

Երբն լոսնց՝ որ մեծատունն՝ ասին որ,
Մեծ լիս ունի, տնու.՝ է լաւ կերակուր.
Քայքայ՝ երթում. տնու.՝ նորա՝ կերակուր.
Եւ մտաւ թէ՛ դժգոյ է իտիկի՝ ասանց.
Երբն մտաւ՝ մէկ իշխանի՝ հայաւոր,

Ըսաջ տեսաւ՝ մէկ տեղ կիտաւ՝ տան տղեր
 Սբտաւ փորեց՝ գլխով լօփը՝ ու ցեկը.
 Օտա գգրաւ՝ դարձաւ հիւս՝ իւր տեղը
 Խօսցն եկաւ՝ մէկ ուրիշ խօզ՝ հարեան.
 Հարցուց՝ ի՞նչ կար, իշխան տանը՝ Իրիշան.
 Ի՞նչ գիտէ թէ՛, ի՞նչ կերակուր՝ դուռ կերպը,
 Ի՞նչ լրտեսի՛ր՝ ի՞նչ խօսեցաւ՝ ի՞նչ տեսաւ
 Խրեհեղեմ ծոցով խօզը՝ առեւց՝ պատուիրան.
 Խոզեմ՝ կրեմ՝ գլուխը հոգէս մեծատան,
 Սուս են առում խալիք թէ՛ նա՝ հարուստի.
 Ողջ կերածը՝ հոտած դեխ է՝ ու տղա է.
 Ըսալէս շատ մարդ՝ ողորց լու գործը՝ չի տեսնիր.
 Մէջէն միայն՝ վատերուն կառնէ խրեհ.
 Իւ կկարծէ՛ թէ՛ նորա միշտ՝ այլ գործքը,
 Միայն վատ են, և չունի երեսը լաւ:

Օ հարստի մէջ:

Հերով Թաղաւորն Սրաց՝ մէկ օր Միւսիւսար Զովեփի հետ
 Զրթագայելու ժամանակն, երբ որ հասաւ քաղաքի դուռն՝ քաղցեցաւ. և
 յանադով հարցուց Միւսիւսարին. կերակուրե՞նքու մէջ՝ ո՞ր կերակուրն
 է միշտ պատրաստ. Զովեփն առանց յերկար մտածելոյ՝ ասաց.
 Թէ՛ խեղճ յաւ. Քանի տարի անցանէլէս յետ, միւսանդամ՝ նոյն գլանին
 պատահելով՝ խեղաւորը յանկարծ հարցուց Զովեփին. ի՞նչով:
 Օ դատա Միւսիւսարն խօսցն սրտառիւնեց, տղա՛, ի՛նչիւ՛, և սկսեալ
 հարկ:

Բազմին Կոստանարան, որ հին ժամանակներումը Երեւելի Քեր-
 Թովեհրու ձև ունի եր, այժմ՝ Կախոսահանութեան տաւել է և
 հասարակ մարդոց ձեռք, մանաւանդ մեր ազգի մէջ. Ի հարկէ՛ մեր
 ազգի մէջ՝ այժմ՝ Մոխիս Կարենայեանքը և նորա նմանները չկան.
 Ըսցց հոգին նոյն է. հարանոց լի դուռ. չի իրտեցնիր, Կարաստեան յեղ-
 ուաւ կը իրտեցնէ: Ըսէ լեզուաւ է ասած մեր նոր տաղաչափի բա-
 ները. ինքն յայտնի է՝ որ մանկութեան ժամանակին՝ ուսումն առած է.
 Ըսցց այժմ՝ արեգակն լուսնի կարտ մնալով՝ Բազմին Կոստանարան
 է ձևաբ անել: Բնութիւն ու արտաքին հարգով և միտքով լաւ տա՛ր
 մարդը՝ սրբափախ միմեծի լինի հանգիստ:

Անբնիւն անկաջ տեղի մէջ քորք կնչ բան եւմ տաւմ.
 Ում երեւն տեւմութեամբ նորան սիրտկան եւմ տաւմ.
 Անչ իմ անմիտ խեղաքրս՝ անկն հողւոյ ջրն եւմ տաւմ.
 Արածի ղեղ քրտածի՝ զեղին բնական եւմ տաւմ.
 Իսկ բնական զեղեցիկներին՝ փաթմար անպիտան եւմ տաւմ.
 Մտւածի՝ մարդանոց՝ փուշին սխլոտ տան եւմ տաւմ.
 Մտար չխտնոնով՝ եւ ինչ գողակն եւմ տաւմ.
 Արիւն աչքի ձեղն՝ մինչ աչակ գերան եւմ տաւմ.
 Երբեմն սրանց համար՝ եւ ինչ սնունդ եւմ տաւմ.

Արաւիւմ քերտ աներ՝ փառք, անունը շատ եւմ ուղղւմ.
 Բարեկամս սիրւում՝ փառ ուղղիս փառ եւմ ուղղւմ.
 Հողւոյ եւ ճշմարիտ՝ ոչորն ինչն զատ եւմ ուղղւմ.
 Անտառի ոչրի վերայ՝ կանգնիկ հաստատ եւմ ուղղւմ.
 Հարսանեաց խորսնձնաց՝ սիրտ համեմատ եւմ ուղղւմ.
 Ինչնից աւել խառնին՝ մութային արքա եւմ ուղղւմ.
 Երբեմն խոյտաւակել՝ եւ անել զանպատ եւմ ուղղւմ.
 Փաթիկւթեան անգուլթեան՝ անկն ինչ մօտ եւմ ուղղւմ.
 Բաղդի զեղեցիկութեան՝ միշտ զխոյ ինչ գան եւմ ուղղւմ.

Ըստմամ հիւ մի բանով սրտւմնս փաթաղ չի թողւմ.
 Բորքն ինչ մօտ ժողովմ՝ եւ թանկաղին աղ չի թողւմ.
 Քունի որ ամառացի՝ բազմիս գուռ փակ չի թողւմ.
 Օմեր անեմ իմ շքեւոր՝ զարդ ոտի տակ չի թողւմ.
 Ընկալի սիրահարն՝ տերն բովանդակ չի թողւմ.
 Չարին շար հառաքանեմ՝ նորոյ նորատակ չի թողւմ.
 Բարբառեմ հրամայեմ՝ ոչ մի գործ անցակ չի թողւմ.
 Ըստ ճառագոյթ ունեւամ ընտել աշտանակ չի թողւմ.
 Աղ զժողոք, ոչ երկրորդ. մահ եւ ոչ դատաստան եւմ տաւմ.

Իս կամօքս եւմ կորսնաւմ ինչ աւեմ սղեղօք սատանին.
 Միմէ չեմ եւ նմանոյ՝ այն տեւալն տաւմ արձանին.
 Ըստ ինչ հարնուրդը թնայեա պիտի միաբանին.
 Աղա փան եւմ մահացան զիր առե Մահահանին.
 Ինչ նախահօք միշտ մահովն եղաք նրանալը Քանանին.
 Ինչ Տէրը այդ արաւ իրս սրտիկն տեղականին.
 Պաշտապիք չեմ ուղեմն եւ ինչ սրտաւալան եւմ տաւմ.

Դառ գիտեալիմ՝ Բարեկէ, որովհետեւ ճարրն դու ես
 Բանի մեղոր որ մահանում էիլ Կենարարս դու ես
 Դանդաղիմ, կամ անկանիմ՝ կանգնելոյ ճշնարս դու ես
 Մի դատեր որդարս լի եամք խնամող Բարեարարս դու ես
 Սուրբ ձեռքեր եմ՝ սրարած, հան Գրքիարարս դու ես
 Իմ ծածուկ անեծեակումքս իմ Գրքայի սարս դու ես
 Ի բեկով չարչարանքս առեմ՝ սիրահարս դու ես
 Իս չունիմ զէն՝ ոտիսն յաղթելոյ ասարարս դու ես
 Իս տառապիալ Ելիմն եմ. էս խօսքը Երեան եմ ասում:

Պահլւմիքի

1

Ի եղու չունի՝ կը խօսի,
 Բարբառ չունի՝ կը ձայնէ.
 Եմն մարդս. ամէն տան
 Միշտ անդադար չոր կանէ.
 Բոց գիծ արմնոր մարդոյ պէս
 Մէկ հատ ստով կը պարէ.
 Ետանհերէն Թափումը
 Մարդկանց նախկին սքանչելի է.

2

Ինքն անկեղծան՝ է չնչին բան,
 Ոչ ձեռ ունի, լեզու. խօսկան,
 Էս ո՛չ ոտեր, չուտս չուտս մարդան,
 Բոց նա սղոց մարդի կուտայ,
 Դիպի՝ է իր մօտ բաշել ջանոց.
 Որ բնիւնէ՝ բոց էի Թաղի.
 Եմնոյ սցառէս մէկ ձիւր ունի,
 Որով մարդը չուտ կ'ազատիլ:

3

Բանուին մոցս է
 Կողմէն ջրէ,
 Որսը փախաւ
 Երազն ընկաւ:

Պէտէն 'ի փառս ե. 'ի զպար,
Բար խնամաւոր է և զուարթ,
Եւ անպար կ'է՛, ոչինչ եմ՝
Բայց յամենայնի ինչ կ'է՛
Ոչ համարմ, նորալիմ
Ոչ որակալիմ, ոչ հալիմ,
Իրեմ, էի, և եղէցի
Յարդ՝ մահն յիս զի՛նչ ընկէցի

Թարգմանք

Ոչ հոգ զիսե և ոչ փառասի,
Բար անտէր անմեղ թարգմանի,
Ոչ քրտնաջան որդի ողջիս,
Աշխատ լինի հիւսել քրտնի,
Թառաւայ լոյսոյդ յաստ ինչ ծառոյ,
Բնդ հաւ աղօթն ծաղման աղիւն,
Չոյնի ընտթեան ունիս գլխի,
Օ թիւ թօթաթէ և յերդ կոնիս,
Ի դհեա դարման դեղոյ ընտթեան,
Ահա ամուսն դոյ ջերմութեան,
Իւ միւր և ոչ անձրեւմին
Ի իրե նշան անապանին
Ա իւր է մարդեան յոս և ճանձրոյթ,
Թաղմանի 'ի բնոյ յերկիւր անոյթ
Ի ծաղ ջերմին անդր քան բոլոր
Յարդ զարման թրալի փութութ

Թ... Պ...

ՏԻՒՄ

Печатать позволено :

Томскъ, Сентября 23 го. 1850 года.

Печать Сожинника Г. Орбана.

Համարակէ Լարտոս Լարտէ Տ. Պաթ. Պատմութեան
Ի Տարտմէ Տեառ Պաթէլէ Լարտման